

Cây Lan Quá Đắt

Trong bài “[Những Cây Lan Đắt Giá](#)” chúng ta mới nghe nói cây lan nữ hài lá sọc *Paphiopedilum insigne* var. *variegatum* của Bill Thoms bán với giá \$36.000. Có người nói rằng cây lan gì mà giá đắt ngang với chiếc xe Lexus? Trên đất nước này có cả hàng trăm ngàn người có xe Lexus, nhưng bao nhiêu người dám bỏ số tiền đó để mua cây lan và buồn thay cây lan đó lại vào tay người Nhật bản dù rằng người Mỹ xưa nay có tiếng là giàu có và tiêu tiền như rác, ăn sài như Mỹ.

Trong ngày hội hoa lan Fascination of Orchid International Show, South Coast Plaza, California tại bàn triển lãm của Hội Hoa Lan người Việt tại Orang County chúng tôi có trưng bày một cây *Dendrobium speciosum* var. *speciosum* khoảng 20 tuổi, đường bán kính 1.50m với 22 dò hoa đã chiếm giải nhất trong số trên 30 cây dự thi.

Nhiều khách thường ngoạn Việt Mỹ đã hỏi có bán hay không? Và bán là bao nhiêu? Câu này thực khó trả lời, theo thời giá đáng \$5,000-7,000 thực sự không muốn bán, nếu người mua trả \$10,000 thì còn lưỡng lự vì để gì kiếm lại một cây như vậy, nhưng nếu trả \$50,000 thì bằng lòng ngay lập tức.

Trên tờ ORCHID DIGEST số 69, đệ nhất tam cá nguyệt 2005 lại cho biết cây lan *Neofinetia falcata* ‘Tenkei Fuukiran’ lá sọc tuyệt đẹp với 100 nhánh tất cả chỉ lớn hơn chiếc đĩa ăn một chút, đã được bán với giá sơ sơ mới có \$300,000. Mới đầu tưởng là đồng Yen nhưng đọc kỹ lại là US\$.

Vào khoảng năm 1600, một lãnh chúa Shogun đã sai các kiếm sĩ Samurai vào rừng núi tìm kiếm cây lan *Neofinetia falcata* và từ đó cây lan này được gọi là Samurai Orchid. Sau đó nhóm Mafia Nhật bản tự cho mình là nhóm hiệp sĩ cuối cùng đã gìn giữ cây lan loại lá có sọc như một báu vật của môn phái. Khi chủ nhân vườn lan Shein, Nhật Bản vừa mới nói sẽ dùng phương pháp cấy tế bào (mericlone) để tạo ra nhiều cây mới cho loại lan lá sọc này, ngày hôm sau nhiều người đã dùng xe xúc (Fork lift) ủi sập phòng thí nghiệm của vườn lan để bảo toàn giá trị của cây lan có thể gọi là đắt nhất trên thế giới.

Chúng ta cũng nên biết thêm là cây *Neofinetia falcata* một loại phong lan độc nhất chỉ có một giống, mọc ở Trung Hoa, Nhật Bản và Hàn Quốc. Cây *Neofinetia falcata* giống như một cây Vanda nhỏ, cao chừng 7-8 phân, lá nhỏ, cứng và cong chừng 4 ly chiều ngang và 5 phân chiều dài. Hoa nở vào mùa Hè hay mùa Thu, phần lớn màu trắng. Chùm hoa mọc từ gốc mang theo 6-7 hoa từ 2 phân rưỡi đến 4 phân, thơm ngát vào ban đêm.

Năm 1784, Carl Thunberg đã lập bản tường trình về cây lan này, nhưng mãi đến năm 1925 nhà thảo mộc học Trung quốc H. H. Hu mới đặt tên theo tiếng La tinh. Neo = Mới + Finet cho cây để vinh danh Achille Finet một thảo mộc gia người Pháp đã nghiên cứu về những cây lan mọc tại Trung Hoa, Nhật bản.

Bác sĩ Thomas Joseph Mullholan đã viết một bài trong tờ Orchid Digest số 68 mùa Thu năm 2004 khá chi tiết về cây lan và Nhật Bản không phải là nước đầu tiên tìm ra cây lan này. Sách vở tại Nhật cho biết cây lan *Neofinetia falcata* được gọi là Keiran Ichimei Fuuran và Fuuran là tên thông dụng tại Nhật.

Chúng ta nên biết chữ lan tiếng Việt là vay mượn từ tiếng Trung Hoa và có lẽ người Nhật đọc trại ra là Ran. Vào khoảng thời gian 1603-1868, các lãnh chúa Shogun nhất là Shogun Tokugawa Ienari mê say sưu tầm các giống lan Fuuran có hoa lá khác biệt với loại thông thường. Những cây này thường được trồng trên những đám rong rêu chạm trở rất công phu cho phù hợp với hình dáng của cây lan và đặt trong những chậu nhỏ đẹp đẽ. Những cây lan quý giá được bao che bởi những tấm lưới bằng bạc hay bằng vàng. Khách thưởng ngoạn phải mang khẩu trang và không được phép ngửi hoa.

Muốn làm vừa lòng lãnh chúa các tướng sĩ phái binh lính vào rừng tìm kiếm những cây lan dị dạng và cây Fuuran được đổi tên thành Fuukiran có nghĩa là Vương giả lan hay Phú quý lan? Từ đó những cây lan lá sọc không còn thấy bóng trong dân dã nữa, mà chỉ có những nhà quý tộc mới có. Khi Minh trị Thiên hoàng mở cửa tiếp xúc với Tây phương, sức quyến rũ thu hút của những bông lan hương sắc kỳ diệu khắp trên thế giới tràn vào, 2 giống Fuuran và Fuukiran đều bị lãng quên. Vài chục năm sau, khi Đế nhị thế giới đại chiến chấm dứt và những năm gần đây nhờ kỹ thuật nuôi trồng tân tiến hơn cho nên cây Fuukiran không những được người Nhật ham chuộng mà người

ngoại quốc cũng ưa thích.

Theo tài liệu của hội Japanese Fuukiran Society, cây *Neofinetia falcata* có nhiều dị hình dị dạng từ lá đến hoa. Người Âu Mỹ thường thường chỉ chú trọng đến hoa, nhưng người Á Đông chú trọng không những đến hoa, đến lá và còn hương thơm nữa. Người Nhật đã nghiên cứu tường tận về lá như sau: lá thẳng (Hariba), lá cong (Himeba), lá vắn (Kuruiba), lá sọc đều (Shima) lá sọc viền trắng (hukahukur inn) lá đốm (chirihu) v.v... tổng cộng 22 dạng lá khác nhau. Về hoa chia ra làm 3 loại: 22 hình dáng như: hướng thiên (Senkou) cánh bướm (Kochounomai) v.v... và 12 từ để diễn tả màu sắc như: màu xanh ngọc thạch đất tiền nhất (Hisui) trắng rêu tiền hơn cá (Hoshiguruma) v.v... Về hương thơm cây *Neofinetia falcata* rất ngào ngạt và đặc biệt là mùi thơm dễ chịu như va ni (vanila), như hoa dành dành (gardenia) hoa huệ (tuberose). Lan tỏa hương vào ban đêm và chỉ cần một cây là hương thơm tràn ngập gian phòng. Hoa và lá vẫn còn chưa đủ, người Nhật còn chú trọng đến cả thân cây (jiku) và cuống lá (tiba) có 4 dạng khác nhau. Ngay cả rễ cây cũng được nghiên cứu tường tận để phân biệt các giống Fuukiran. Loại có rễ tuyền một màu đỏ hồng thạch (ruby) được ưa chuộng nhất, còn những loại đỏ, hồng, nâu, xanh v.v... là những loại thông thường.

Nhân dịp triển lãm hoa lan Fascination of Orchid International Show tại South Coast Plaza, Costa Mesa, California, chúng tôi may mắn được gặp Jason Fischer, Orchid Limited có gian hàng ngay trước cửa phòng triển lãm Hall of Honor và Art Gallery. Jason là một người rất trẻ bắt đầu trồng lan từ lúc 5 tuổi, lai giống Hồ Điệp (Phalaenopsis) từ lúc 14 tuổi và là người tiên phong trong việc lai giống giữa hai loại nữ hài Phragmipedium và Paphiopedilum. Anh giữ một vai trò rất quan trọng trong thương nghiệp gia đình Orchid Limited, một vườn lan rất nổi tiếng về hai loại nữ hài kể trên. Jason Fischer có hai giòng máu Mỹ-Nhật, bà mẹ sang Mỹ từ khi mới 2 tuổi nên bà cũng không thông thạo tiếng mẹ đẻ, cho nên anh phải học Nhật ngữ tại trung học và đại học. Cha anh Jerry Fisher bắt đầu nuôi lan khi còn tập sự trong một vườn lan và năm 25 tuổi tức là năm 1978 ông đã mở một thương vụ riêng cho gia đình.

Sau khi tốt nghiệp University of Minnesota, Jason sống tại Nhật 3 năm và đi đi về về. Anh đặc biệt nghiên cứu về những giống lan chỉ mọc tại Nhật Bản (endemic) mà thế giới bên ngoài ít người chú ý tới như *Neofinetia falcata*, *Calanthe* và *Cymbidium goeringii*, một giống lan đất lá nhỏ. Thời gian này anh đã nói chuyện tại 6 hội hoa lan tại miền nam California, trong đó có hội Southern of California Orchid Species tại Placentia và Orange County Orchid Society tại Yorba Linda.

Trong dịp này Jason Fisher có trưng bày và bán một số cây lan *Neofinetia falcata* loại thường giá từ \$30 và loại có lá sọc từ \$75 đến \$2,000. Hai cây lan anh cầm trên tay theo hình bên giá \$600 và \$1,200.

Ngoài *Neofinetia falcata*, Orchid Limited có một bàn nhỏ bày bán một vài loại lan nữ hài, hồ điệp và một số cây nguyên giống (species). Cây còn nhỏ mà giá cả xem chừng hơi mắc so với thị trường tại đây. Xin được nói thêm rằng phẩm chất những cây của Orchid Limited bao giờ cũng cao hơn những vườn lan khác.

Chúng ta cũng nên biết rằng bất kể cây lan nào lá có sọc (variegated leaf) giá bán cũng cao hơn loại thường rất nhiều. “Âu cũng” cũng là thị hiếu của những người ưa thích của lạ.

Hiện nay Cal Orchid tại Santa Barbara có bán *Neofinetia falcata*: loại thường giá \$15 và lá có sọc \$45 nhưng chưa rõ cây to hay nhỏ và lá đẹp ra sao.

CÁCH TRỒNG *Neofinetia falcata*

ÁNH SÁNG

Trung bình từ 1500-3000 ánh nên, có thể trồng trong nhà để dưới đèn ống chùng một gang tay hay bên cửa sổ mở về hướng Nam hay Đông, Tây.

NHIỆT ĐỘ

Vào mùa Xuân, Hạ, Thu từ 70°F trở lên nhưng cần có sự cách biệt giữa ngày và đêm từ 10-15°F. Mùa Đông cần trên 65°F nhưng lan có thể chịu đựng được dưới 40°F.

ẨM ĐỘ

Lan cần từ 40-60% độ ẩm, nên dùng khay nước hay máy phun hơi ẩm khi để lan trong nhà.

NƯỚC VÀ PHÂN

Khi cây mọc mạnh và ra hoa tưới nhiều nước, nhưng để khô giữa hai lần tưới. Giảm bớt nước vào mùa Đông. Bón bằng loại phân có chỉ số đều nhau như 15-15-15 với liều lượng thật loãng cách nhau mỗi lần tưới và mùa Đông mỗi tháng bón 1 lần.

THAY CHẬU

Cứ 2-3 năm thay chậu một lần, tốt nhất vào mùa Xuân hay đầu mùa Hạ. Chậu đất, nhựa đều tốt cả. Nếu trồng bằng rêu Sphagnum moss nên quấn cho chặt và cần phải cao hơn miệng chậu chừng 2 inches. Có thể dùng công thức pha trộn như sau: 3 phần rêu sphagnum, 1 phần perlite, 1 phần bark nhỏ, 3 phần pumice nhỏ. **Luôn nhớ gốc cây phải cao hơn mặt đất trồng.**

Placentia 2-2005
BÙI XUÂN ĐÁNG